

Bava Metzia (77a)

ואמר רבא — **And Rava said:** — **If one hired workers to irrigate his field,** — **and the river** from which the workers were drawing water **stopped** flowing **at midday,** making it impossible to continue the job, the law is as follows: — **If [the river] does not usually stop** flowing, — **then the fact that it dried up this particular time is the workers' loss.** — **If,** on the other hand, **[this river] does usually stop** flowing, then we must consider an additional factor: — **If the workers are residents of this particular town,** then they could be expected to know that this river sometimes stops flowing, — **and therefore, it is the workers' loss.** — **If they are not residents of this town,** — **then their inability to continue working is the employer's loss.**

Teshuvos HaRosh (92, 3; Choshen Mishpat 110:3)

— **Reuven rented out his animal to Shimon for two days to go** to a certain destination **and to return.** — **On the second day, while [Shimon] was returning, the river swelled from rain water** — **until he had to delay** he return for **one day.** — **The question is if [Shimon] is obligated to pay rental for that extra day.** — **Do we say that he was subject to an unavoidable occurrence** and is therefore exempt, — **or should we distinguish between an ordinary unavoidable occurrence and one concerning a rental, where he should have stipulated** that he wanted to be exempt in case of an unavoidable occurrence? — **The answer:** — **If he rented the animal per day,** — **there is not such a strong claim** of it being an **unavoidable occurrence.** — **This is so because the stipulation was that every day [the renter] would hold [the animal], he would pay its fee.** — **But if he rented it to go to a certain place and to return,** — **or he rented it for two days and mentioned the place where he wanted to go,** — **and they knew that it was a two-day trip,** — **and the swelling of the river delayed him,** the law is as follows: — **If it is not common** for the river to swell, — **the loss is borne by the owner of the animal.** — **If it is common for [the river] to swell, and the renter knew about the nature of the river, but the owner did not,** — **the loss is borne by the renter.** — **And if they both knew** about the possibility of the river swelling, — **the loss is borne by the owner of the animal.**

שכרה לימים

נתיבות המשפט (שי, ח) - כך משמע הרא"ש בטעם הדבר דהוי כעין תנאי שהתנה שכל יום שיעכבנה יתן לו שכירות ולא שייך טענת אונס, אך קשה נהי דהיה תנאי מכל מקום אם נתחייב מנה על תנאי ונתקיים התנאי באונס פטור מחיובו, דהא יש טענת אונס בממון. לכן נראה עיקר דעיקר הטעם כיון דאמר לו כל יום ויום שיעכבנה הוא מושכר לו בעד כך וכך אם כן אם יתרצה הלה לעשות מלאכה בהחמור כשהוא מעוכב יכול לעשות אם כן אף בשעת אונס החמור מושכר לו לעשות בו איזה מלאכה שירצה. [עיי פתחי חושן (ב, סקמ"ג).] [לפי דבריו נראה דאם השוכר נאנס באופן שלא היה יכול לעשות כלום עם המושכר, אינו חייב לשלם, וצ"ע.]

כמה שטר צריך לשלם

חות יאיר (קנא) - ואי אפשר שינכה לו קצת מפני שישב בטל מפני דלא איכפת ליה למשכיר בכך ואפשר דמצא למימר ניהא לי טפי שישאר ברגילתו ברכיבה.

שבות יעקב (קעו) - אינו נותן לו שטר רק כפועל בטל וכמו שכתב הסמ"ע וכן נראה מסקנת הב"ח. נתיבות המשפט (שי, ח) - מה שכתב הסמ"ע דמנכה לו כפועל בטל נראה דמיירי דוקא שפירש לו ששכרו למשא על כך ימים, אבל אם שכרו סתם על כך ימים שיעכבנה משמע בין יעשה בין לא יעשה אינו מנכה לו כלל דהא כן היה התנאי. נתיב השכירות (ל, סק"ח) - צריך לבדוק על מה נקבע תשלום דמי השכירות אם על ההתעסקות או על כך שהמושכר נמצא ברשות שוכר, אם על התעסקות כגון שכירות מכונית שדמי השכירות נקבעים לא רק על עצם זה שהמושכר ברשות שוכר אלא מחשבים גם את המאמץ והחזיקה של המכונית בכלל הנסיעה ממילא כשהמכונית היתה מושבתת עליו לנכות לו מדמי השכירות, אבל אם שכרה רק להתראות בה ורק לנסיעות קצרות כי האי גונא נראה שעיקר דמי השכירות נקבעו על כך שהמכונית ברשות שוכר.

שכרה למקום

מנחת פתים (שי, א) - [אם ידע השוכר ולא המשכיר שחייב השוכר לשלם] כבר תמה בנודע ביהודה (חו"מ סימן נ"ו) הא אין דין שבת בבהמה וכמבטל כיסו של חברו דמי, ותירץ הנודע ביהודה דשאני התם דנחית מעיקרא בתורת שכירות וכל זמן שלא החזיר לא כלתה שכירותו עדיין ומחויב לשלם כפי שכירותו הקדום... ולפי זה אין אנו צריכין כלל מדין שומרין בחפץ אינו ישראל דלאו מדין שמירה מחייב רק מדין שכירות וגם גוי שהשכיר בהמתו לישראל חייב לשלם שכירתו.

אונס בשוכר עצמו

חות יאיר (קנא) - ועוד הרי נאנס בעכבת הסוס, ואפילו נדון בזה דין גרמי באנו למחלוקת הפוסקים אי גרמי דינא וחייב בה אפילו שוגג וכבר הכריע הש"ך (שפו, א) שהוא רק קנסא ושוגג פטור, ונ"ל שאפילו אותן דסבירא להו דדינא הוא ובשוגג גם כן חייב מכל מקום בנדון דידן קיל משוגג רק הוא אונס... דבר זה שישב ולא עשה מעשה להחזיר לזה סוסו ולא קיבל הנאה מן הסוס הוה ליה גרמא קלה ופטור... וכל זה בשכרו לוי על ח' ימים, משא"כ בלקח הסוס בשכירות סתם שידוע שכרו או שפסק עמו חצי זהוב ליום ולא זכר סך ימים.

שבות יעקב (קעו) - לא דמי כלל לנדון דהרא"ש דהתם גדל עד שהוצרך להתעכב הוא והסוס, מה שאין כן כאן אם הוא נתעכב הלא היה יכול לשלוח סוסו על ידי איש אחר נאמן דאולי מהכא להתם, והוא עיכב הסוס משום טובתו לחזור עמו לביתו ודאי דצריך לשלם. [ועי' גם נתיבות המשפט (שי, ט), שכותב ב' טעמים הללו, אבל הקצות מסיק כהחות יאיר].

חיוב השוכר גם באונס דלא ידע

שבות יעקב (קעו) - היכא דתפס המשכיר משל שוכר נראה דאפילו בבבא תניינא ממש [אם שכרה למקום פלונית] פסידא דהשוכר, דהא מקור הדין נובע מהא דאיתא בפ' האומנים (עז). וכתב הרא"ש וז"ל ואי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים דכל אונסא דלא מבעי ליה לאסוקי אדעתיהו לא פועל ולא בעל הבית אי נמי תרווייהו אבעי לאסוקי דעתייהו דהמוציא מחברו עליו הראיה וידו על התחתונה... וכיון דלהכי פסידא דבעל הבהמה משום דהוא המוציא ממילא היכי שהוא מוחזק פסידא דשוכר.

נתיב השכירות (ל, סק"ו) - לדבריו יצא באופן שהשוכר הקדים דמי שכירות ומצוי בזמניו שהשוכר מפקיד ביד המשכיר בטחונות כדי שהמשכיר יהיה מבוטח אם יגרם נזק למושכר או כל סיבה שהיא, במקרה כזה המשכיר הוא המוחזק, ולפי זה אף באונס דלא הוה ליה לשוכר לדעת וכל שכן כשהאונס היה נודע לשניהם ההפסד על השוכר. [ועי' גם משפטי התורה סימן נז].

קובץ משיב בהלכה (גליון כב) - אם צריך הקאר בדרך החזרה יש לדון בזה דמדברי המחבר אין ראיה, דיש לומר דהמחבר איירי דשכר הבהמה רק למשא ובדרך החזרה כבר אינו צריך לו לצורך עצמו... וכתב [הנתיבות] עוד טעם שעכב החמור לצורכו שהיה חושב בכל יום אולי יוגמר העסק... מכל מקום לדינא נראין דבריו דהא בטעמא דבאונס פטור מלשלם לו הוא דבכי האי גונא נשלמה שכירתו ולא הוי שוכר ואם כן אם משתמש בו לאחר זמן מעשיו מוכיחין דנותרה שלא יוגמר השכירות.